
La terminació de la fase d'instrucció i l'anomenada fase intermèdia en el procediment abreujat

PID_00268261

Pablo Llarena Conde

Temps mínim de dedicació recomanat: 2 hores

Pablo Llarena Conde

Magistrat del Tribunal Suprem.

La revisió d'aquest recurs d'aprenentatge UOC ha estat coordinada pel professor: Jordi Garcia Alberó (2019)

Cinquena edició: setembre 2019

Autoria: Pablo Llarena Conde

Llicència CC BY-NC-ND d'aquesta edició, FUOC, 2019

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Realització editorial: FUOC

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

1. La terminació de la fase d'investigació o de diligències prèvies.....	5
1.1. La terminació de la fase de diligències prèvies	5
1.2. La decisió de sobreseïment	8
1.3. La resolució de prossecució del procés	8
1.3.1. Contingut específic de la decisió de prossecució	8
1.3.2. Decisió explícita i decisió implícita	9
2. La fase intermèdia en el procediment abreujat.....	10
2.1. La fase de qualificació corresponent a les acusacions personades	10
2.1.1. La petició de diligències complementàries	10
2.1.2. Petició de sobreseïment	12
2.1.3. Petició d'obertura de judici oral	13
2.2. L'obertura del judici oral	14
2.3. La presentació de l'escrit de defensa	15
3. El procés per acceptació de decret.....	17
Exercicis d'autoavaluació.....	19
Solucionari.....	21
Abreviatures.....	22

1. La terminació de la fase d'investigació o de diligències prèvies

El procediment abreujat és el procediment que s'aplica més en la pràctica forense. El procediment –com ja hem dit– resulta aplicable per a l'enjudiciament dels delictes que tenen assenyalada una pena privativa de llibertat no superior a nou anys o una pena d'una altra naturalesa amb independència de la durada, sempre que no es tracti de delictes el coneixement dels quals estigui atribuït al tribunal del jurat.

Tots els processos penals per a l'enjudiciament de delictes tenen tres fases:

- 1) La fase d'investigació.
- 2) La fase de preparació del judici oral.
- 3) La fase d'enjudiciament.

Diligències prèvies

La fase d'investigació del procediment abreujat rep el nom específic de *diligències prèvies* (art. 774); en el procediment per a l'enjudiciament ràpid de determinats delictes, la denominació d'aquesta fase és la de *diligències urgents* (art. 797); i en el procediment ordinari, la investigació és coneguda com a *fase sumarial*.

1.1. La terminació de la fase de diligències prèvies

Analitzant ara el procediment abreujat, la terminació de la fase d'investigació (diligències prèvies) la regula l'article 779 de la LECrim, que estableix que una vegada practicades les diligències d'investigació pertinents el jutge ha d'adoptar alguna de les resolucions següents:

- 1) Si el fet és atribuït a la jurisdicció militar, s'ha d'inhibir a favor de l'òrgan competent.
- 2) Si tots els encausats són menors d'edat penal, s'ha de donar trasllat de l'actuació al fiscal de menors perquè iniciï els tràmits de la Llei de responsabilitat penal del menor.

Certament, aquesta resolució no és freqüent a la pràctica, ja que, si en qualsevol moment de la instrucció s'aprecia que l'inculpat (o un dels inculpats) és menor d'edat, la remissió de l'actuació (o de la còpia de l'actuació) al fiscal de menors és immediata.

3) Si s'estima que el fet no és constitutiu d'infracció penal o que no apareix prou justificada la perpetració d'aquest fet, s'ha d'acordar el sobreseïment que correspongui i notificar aquesta resolució als qui puguin causar perjudici, encara que no s'hagin mostrat part en la causa.

S'ha de destacar que, quan la investigació determini que els fets denunciats no són constitutius d'infracció penal, el sobreseïment procedent és el sobreseïment lliure que preveu l'article 637.2 de la LECrim. No obstant això, quan el jutge consideri que no està prou justificada la perpetració del delictes, es pot dictar una decisió diferent:

a) Si considera que no hi ha indicis racionals d'haver-se comès la infracció, ha de dictar el sobreseïment lliure en els termes que recull l'article 637.1 de la LECrim.

b) Si considera que hi ha indicis de comissió, però no hi ha indicis de prou entitat sobre aquesta realitat, el sobreseïment procedent és el provisional de l'article 641.1 de la LECrim.

4) Si, fins i tot estimant que el fet pot ser constitutiu de delictes, no hi ha autor conegut, s'ha d'acordar el sobreseïment provisional i ordenar l'arxivament.

La previsió comporta un esgotament de les vies d'investigació sense que s'hagin recollit fonts de prova que indiquin amb fermesa la responsabilitat de l'inculpat. El sobreseïment provisional és semblant al que preveu l'article 641.2 per al procediment ordinari.

5) Si es considera delictes menys greu el fet que ha donat lloc a la formació de les diligències, s'ha de manar remetre l'actuació al jutge competent, quan no li correspongui fer-ne l'enjudiciament.

És evident que en els supòsits en què correspon al jutge mateix l'enjudiciament del delictes lleu, s'ha d'incoar el corresponent judici per delictes menys greus i abordar el judici oral.

6) Si el fet constitueix un delictes comprès en l'article 757, s'ha de seguir el procediment ordenat en el capítol següent; és a dir, s'ha de procedir en els termes que expressen els articles 780 *et seq.* de la LECrim per a la fase intermèdia (o de preparació de judici) del procediment abreujat.

Cal tenir en compte que aquesta fase d'investigació no solament pot acabar perquè s'exhaureixen les vies d'indagació, sinó perquè transcorren en els temps màxims d'investigació introduïts en la LECrim per la Llei 41/2015. La redacció actual de l'article 324 de la llei processal estableix que les diligències d'instrucció s'han de practicar durant el termini màxim de sis mesos des de la data de la interlocutòria d'incoació del sumari o de les diligències prèvies.

No obstant això, abans de l'expiració d'aquest termini, l'instructor, a instància del Ministeri Fiscal i amb l'audiència prèvia de les parts, pot declarar la instrucció complexa als efectes del que preveu l'apartat següent quan, per circumstàncies sobrevingudes a la investigació, aquesta no es pugui completar raonablement en el termini estipulat o concorrin de manera sobrevinguda algunes de les circumstàncies que preveu l'apartat següent d'aquest article.

S'ha de tenir en compte que si la instrucció és declarada complexa, el termini de durada de la instrucció és de divuit mesos i que l'instructor de la causa pot prorrogar per un termini igual o un d'inferior a instància del Ministeri Fiscal i amb l'audiència prèvia de les parts.

La sol·licitud de pròrroga s'ha de presentar per escrit almenys tres dies abans de l'expiració del termini màxim i contra la interlocutòria que desestima la sol·licitud de pròrroga no es pot interposar recurs, sense perjudici que es pugui reproduir aquesta petició en el moment processal oportú.

Es considera que la investigació és complexa quan:

- 1) recau sobre grups o organitzacions criminals;
- 2) té per objecte nombrosos fets punibles;
- 3) involucra una gran quantitat d'investigats o víctimes;
- 4) exigeix la realització de perícies o de col·laboracions que demani l'òrgan judicial, que impliquin l'examen d'abundant documentació o anàlisis complicades;
- 5) implica la realització d'actuacions a l'estranger;
- 6) necessita la revisió de la gestió de persones juridicoprivades o públiques, o
- 7) es tracta d'un delictes de terrorisme.

Excepcionalment, abans del transcurs dels terminis establerts en els apartats anteriors o, si escau, de la pròrroga que s'hagi acordat, si ho sol·licita el Ministeri Fiscal o alguna de les parts personades, perquè hi concorren raons que ho justifiquin, l'instructor, amb l'audiència prèvia de les altres parts, pot fixar un nou termini màxim per a la finalització de la instrucció.

Transcorregut el termini màxim o les seves pròrrogues, l'instructor ha de dictar una interlocutòria de conclusió del sumari o, en el procediment abreujat, la resolució que sigui procedent de conformitat amb l'article 779, encara que cal tenir en compte que les diligències d'investigació acordades abans del transcurs dels terminis legals són vàlides, sense perjudici de la seva recepció després de l'expiració dels terminis.

1.2. La decisió de sobreseïment

La decisió de sobreseïment pot ser total (de la globalitat de l'actuació) o parcial. Dins del sobreseïment parcial, la pràctica distingeix entre el sobreseïment objectiu parcial i el sobreseïment subjectiu parcial.

El sobreseïment objectiu es produeix en els supòsits en què els fets objecte d'investigació són diversos i la decisió de sobreseïment afecta només una part d'aquests fets; respecte a la resta, s'ordena la prossecució del procés. El subjectiu es produeix quan hi ha diverses persones inculpades i s'acorda el sobreseïment respecte a alguna d'aquestes persones; respecte a les altres, es continua el procés.

1.3. La resolució de prossecució del procés

1.3.1. Contingut específic de la decisió de prossecució

El mateix article 779 de la LECrim estableix el contingut mínim de la interlocutòria en la qual s'ordena la prossecució del procés pels tràmits del procediment abreujat (art. 780 *et seq.* LECrim). L'article imposa que el jutge d'instrucció fixi els fets punibles i la identificació de la persona a la qual s'imputen.

Aquesta exigència és la que sintetitza el contingut del resultat de la investigació i la que permet a les parts estar d'acord o no amb el resultat d'aquesta investigació. Només quan s'indica quins fets estan provats indiciàriament entre tots els fets que s'imputen, les parts poden avaluar si la investigació ha assolit els objectius de càrrec o descàrrec que aquesta part buscava, i, en conseqüència, es pot consentir la terminació de la investigació o impugnar la interlocutòria i reclamar noves actuacions en interès seu.

L'exigència d'indicació de la persona responsable permet a les parts avaluar també l'èxit de les seves pretensions subjectives quan la investigació s'ha seguit contra diversos inculpats o quan –havent-se seguit contra un sol encausat– l'inculpat ha negat la participació o responsabilitat.

1.3.2. Decisió explícita i decisió implícita

Per tant, és evident que la decisió a què es refereix l'article 779 de la LECrim té dues projeccions simultànies:

- 1) La decisió explícita d'inhibició, sobreseïment o continuació del procediment.
- 2) La decisió implícita que el jutge considera acabada la investigació, sia per haver-se esgotat les vies lògiques d'indagació, sia perquè considera que estan acreditats indiciàriament els elements que calen per a la qualificació jurídica dels fets, i també per a l'eventual enjudiciament si escau.

Per això, les parts no solament han d'impugnar aquesta interlocutòria quan no estan d'acord amb la decisió explícita de sobreseïment, inhibició o prossecució, sinó també quan discrepin –per la raó que sigui– de la decisió judicial implícita de donar per acabada la fase d'investigació, per més que la decisió subsequents pugui resultar satisfactòria. En aquests supòsits han d'impugnar la interlocutòria, i reclamar-ne la revocació a fi que continuï la fase d'instrucció que es donava per culminada i es practiquin les diligències d'investigació que el recurrent entén que el jutge d'instrucció va ometre indegudament i que la part necessitarà per al judici oral.

La qüestió s'ha de tenir en compte quan la decisió que s'adopta és la de prossecució del procediment pels tràmits de la fase intermèdia. En aquests casos, com sigui que la decisió descansa en la consideració de l'instructor que els fets poden ser delictius i estan justificats indiciàriament, les parts acusadores poden veure la resolució com a favorable i consentir-la, sense fixar-se o adonar-se que les fonts de prova són insuficients per a aconseguir en el judici oral un pronunciament condemnatòri. En aquests casos, l'acusació pública o la particular han d'estar al cas de la conveniència d'impugnar la resolució i sol·licitar la continuació de les diligències prèvies amb la pràctica de les diligències d'investigació que considerin pertinents, amb la pena de poder-se trobar després amb una indagació insuficient que ja no es podrà completar.

En sentit contrari, una resolució de prossecució precipitada pot afavorir una defensa que entrevegi que la prova de càrrec és insuficient per al judici, i l'impulsi a no recórrer contra una resolució que aparentment és adversa, però sabent que condueix irremediablement a un fracàs de l'acusació en la fase del plenari.

2. La fase intermèdia en el procediment abreujat

La fase de preparació de judici comença amb la fermesa de la interlocutòria que va donar per acabada la fase d'investigació (diligències prèvies) i va ordenar la continuació del procés pels tràmits que preveuen els articles 780 *et seq.* de la LECrim.

La interlocutòria que ordena la prossecució del procediment s'ha de notificar a totes les parts, a fi que –com ja hem vist– la puguin impugnar els qui no estiguin d'acord amb el contingut implícit o explícit. En tot cas, la interlocutòria obre un moment processal d'audiència exclusiva a les acusacions personades, les quals, en un termini comú de deu dies (art. 780 LECrim), han d'executar el trasllat amb una triple alternativa:

- a) Sol·licitar la pràctica de diligències complementàries.
- b) Sol·licitar el sobreseïment de les actuacions.
- c) Formular un escrit d'acusació en què sol·licitin alhora l'obertura del judici oral contra l'inculpat.

Nul·litat del tràmit

Cal fixar-se en el fet que el Tribunal Constitucional ha declarat la nul·litat del tràmit (per indefensió) quan el jutge d'instrucció ha precipitat la seva decisió i ha acordat el sobreseïment de les actuacions a petició del Ministeri Públic, sense que la resta d'acusacions hagi presentat la petició en aquest tràmit (STC 19/2000).

2.1. La fase de qualificació corresponent a les acusacions personades

2.1.1. La petició de diligències complementàries

Quan les parts acusadores entenen que és impossible formular un escrit d'acusació per falta d'elements essencials, poden sol·licitar al jutge d'instrucció la pràctica de diligències complementàries que aclareixin els extrems que cal aclarir (art. 780.1 LECrim).

L'article 780.2 de la LECrim estableix una regulació diferent sobre això; així, imposa que el jutge acordi les diligències complementàries que reclami el Ministeri Fiscal i permet una decisió discrecional quan la petició procedeix de les acusacions particulars o populars personades.

Malgrat aquesta redacció, la doctrina constitucional se sintetitza en dues conclusions:

a) En tots els casos, el jutge pot resoldre en sentit denegatori, si bé la resolució ha de ser motivada.

b) Les diligències complementàries només són pertinents si es limiten a aclarir un element necessari per a la qualificació acusatòria, sense que de cap manera puguin voler completar la instrucció, tenint en compte que en aquest tràmit processal l'inculpat no pot demanar res i tampoc no pot sol·licitar una contraprova del que resulti d'aquestes diligències complementàries. Aquesta és la raó per la qual abans s'expressava que qui vulgui completar una investigació incompleta el que ha de voler és la revocació de la interlocutòria i així donar per acabada la instrucció i que continuï aquesta fase indagatòria en què poden intervenir totes les parts.

En aquest sentit, les importants sentències del Tribunal Constitucional números 186/1990 o 19/2000 fixaven que:

“La fase de preparació del judici oral en aquest procés [l'abreujat] no tendeix, a diferència també del que ocorre en la fase intermèdia del procediment comú, a donar oportunitat a les parts perquè completin el material instructor que permeti l'adequada preparació i depuració de la pretensió punitiva.”

I afegien que l'admissió de les diligències complementàries, que poden sol·licitar les acusacions en aquesta etapa intermèdia (art. 790.1 LECrim), és excepcional:

“I queda limitada, exclusivament, als supòsits d'impossibilitat de formular l'acusació «per falta d'elements essencials per a la tipificació dels fets» (art. 780.2). De manera que, encara que aquestes diligències tinguin naturalesa instructora, això no vol dir que, per aquesta via excepcional, la Llei autoritzi les acusacions a completar o ampliar la totalitat de la instrucció prèvia sense intervenció de l'imputat.”

El Tribunal Constitucional afegia que l'obertura de la fase intermèdia –per mitjà de la interlocutòria d'incoació del procediment abreujat que preveu l'article 780.1 de la LECrim– comporta necessàriament la clausura de la fase anterior d'instrucció, sense possibilitat de replantejar el que ja s'hi ha decidit. I com a conseqüència d'això, la interlocutòria d'incoació del procediment abreujat no solament té el significat de clausurar de manera implícita l'anterior fase d'instrucció, sinó que, per la mateixa naturalesa i característiques d'aquesta fase processal, impedeix a l'encausat sol·licitar noves diligències o tenir coneixement de les que ja s'han practicat, o demanar el sobreseïment.

No es pot culminar l'estudi de les diligències complementàries sense indicar que segons l'article 324.5 de la LECrim (en la redacció que en fa la Llei 41/2015) quan el Ministeri Fiscal o les parts, si escau, no hagin fet ús de la facultat que els confereix l'apartat anterior, no podran sol·licitar diligències d'investigació complementàries.

2.1.2. Petició de sobreseïment

Quan totes les parts personades sol·liciten el sobreseïment de les actuacions, la submissió del procés al principi acusatori determina que el jutge estigui obligat legalment a acordar aquest arxivament. Així s'estableix expressament en l'article 782 de la llei processal.

En tot cas, s'ha d'expressar que l'article 12 de la Llei 4/2015, reguladora de l'Estatut de la víctima del delictes, disposa que la resolució de sobreseïment s'ha de comunicar, de conformitat amb el que disposa la Llei d'enjudiciament criminal, a les víctimes directes del delictes que hagin denunciat els fets, i també a la resta de víctimes directes la identitat i del domicili de les quals es tingui coneixement. El mateix precepte afegeix que la víctima pot recórrer la resolució de sobreseïment de conformitat amb el que disposa la Llei d'enjudiciament criminal, sense que sigui necessari per a això que s'hagi personat anteriorment en el procés.

Llevat d'aquest supòsit, si les parts han sol·licitat el sobreseïment perquè entenen que hi concorren les circumstàncies eximentes de plena alteració de les facultats intel·lectuals o volitives (circumstàncies 1, 2 i 3 de l'article 20 del Codi penal), estat de necessitat o por insuperable, el jutge ha d'ordenar que les acusacions qualifiquin els fets i el procés continuï, amb la finalitat que es pugui abordar l'enjudiciament amb vista a imposar –si escau– una mesura de seguretat i resoldre la responsabilitat civil derivada de l'acció jutjada.

Fora d'aquests casos, no és infreqüent tampoc que la petició de les acusacions sigui divergent, de manera que una –normalment el Ministeri Fiscal– sol·liciti el sobreseïment de la causa i l'altra –normalment l'acusació particular o popular– reclami l'obertura del judici oral contra l'inculpat.

En aquests casos, el jutge ha de resoldre en un sentit o l'altre després d'oïr totes les acusacions. La resolució ha d'expressar clarament les raons en què es basa la decisió judicial de sobreseïment o d'obertura de judici oral, amb vici de nul·litat d'acord amb l'article 238.3 de la LOPJ.

Quan la decisió final és la d'obrir el judici oral en la forma pretesa per una sola de les acusacions, el jutge ha de donar nou trasllat a l'acusació que va demanar el sobreseïment perquè presenti un escrit de qualificació dels fets (lògicament, en aquest escrit de qualificació ha de sol·licitar l'absolució de l'acusat en el judici que s'acaba d'obrir en contra seva) i proposi la prova de la qual s'intenti valer en judici (art. 783.1 LECrim).

2.1.3. Petició d'obertura de judici oral

S'ha de destacar que la petició d'obertura de judici oral ha d'anar sempre acompanyada d'una indicació de la persona o persones contra les quals es dirigeix l'acusació i de l'òrgan judicial (Jutjat Penal o Audiència Provincial) que s'entén competent.

El jutge penal és competent quan la pena en abstracte assenyalada al delictes pel qual s'exerceix l'acusació (no la demanada, ja que la petició de pena es pot modificar en l'acte del plenari) sigui una pena de multa, o no superi els cinc anys de presó o no superi els deu anys de durada si és una pena d'una altra naturalesa. En tots els altres casos, la competència és de l'Audiència Provincial (art. 14 LECrim).

La petició d'obertura d'un judici oral s'ha de fer acompanyar també de l'escrit d'acusació, que, d'acord amb els articles 781.1 i 650 de la llei processal, ha de contenir (de manera separada i numerada) els extrems següents:

- 1) La indicació concreta dels fets punibles que s'entenen acreditats.
- 2) La qualificació legal dels fets mateixos, i la determinació del delictes que constitueixen.
- 3) La participació que hi han tingut l'acusat o acusats.
- 4) Els fets que resultin del sumari i que constitueixin circumstàncies atenuants o agreujants del delictes o eximents de responsabilitat criminal.
- 5) Les penes que es considerin aplicables a l'acusat o acusats, per raó de la seva respectiva participació en el delictes.
- 6) La quantitat en què s'apreciïn els danys i perjudicis causats pel delictes, o la cosa que s'hagi de restituir.
- 7) La persona o persones que apareguin responsables dels danys i perjudicis o de la restitució de la cosa, i el fet en virtut del qual han contret aquesta responsabilitat.

Respecte a la petició de responsabilitat civil, a vegades se sol·licita en l'escrit d'acusació la condemna de determinada persona com a responsable civil directe o subsidiari, sense que aquesta persona estigüés fins llavors personada en el procés. La petició –a diferència del que passaria respecte a l'acusat penalment– no comporta cap indefensió. Si es decreta l'obertura de judici oral contra aquest nou responsable civil, l'escrit d'acusació es mostra respecte a aquest responsable civil com una demanda civil, en la qual es manifesta la

raó de demanar i es proposa la prova per a justificar la petició. El qui ha estat demandat així té una capacitat de defensa (amb l'oposició en l'escrit de defensa) semblant a la que se li reconeix en qualsevol procés civil que es ventili de manera independent.

Per acabar, s'ha de destacar que, d'acord amb l'article 656 de la llei processal, l'escrit d'acusació ha de contenir també la petició de les proves que s'intentin fer valer en l'acte del judici oral. Sobre aquest tema, la llei imposa que els perits i testimonis que es proposin ho han de ser amb indicació del nom i cognoms i del domicili en què han de ser citats judicialment, i que la desatenció d'aquestes exigències determina la inadmissió de la prova.

La pertinència i admissió de la prova proposada no l'ha de resoldre el jutge d'instrucció, sinó que l'ha d'atendre l'òrgan encarregat de l'enjudiciament.

2.2. L'obertura del judici oral

Si les parts sol·liciten l'obertura del judici oral, el jutge l'ha d'acordar tret que entengui que és procedent el sobreseïment.

La interlocutòria d'obertura del judici oral no és susceptible de cap recurs. Si la interlocutòria denega l'obertura del judici oral (perquè acorda el sobreseïment total o parcial, sia respecte als fets, sia respecte a tots o a alguns dels acusats), està sotmesa al règim de recursos de reforma o apel·lació de l'article 764 de la LECrim.

Hi ha una jurisprudència contradictòria respecte a l'abast de les actuacions en què s'acorda l'obertura del judici oral exclusivament contra alguns dels encausats contra els quals s'ha formulat una acusació, o per només una part dels delictes pels quals es va demanar, de manera que la interlocutòria guarda silenci tocant a la resta de peticions. Hi ha determinades resolucions que entenen que aquestes decisions són nul·les perquè no resolen la globalitat de qüestions plantejades per les parts (incongruència d'omissió). No obstant això, no en falten d'altres que entenen que hi ha un tàcit sobreseïment parcial respecte als fets o les persones pels quals no s'obre un judici oral. Així, doncs, quan passa això, l'advocat ha d'estar prest a recórrer contra aquest tàcit sobreseïment parcial.

No hem de passar per alt que, en la interlocutòria d'obertura del judici oral, el jutge d'instrucció ha de resoldre sobre l'adopció, modificació, suspensió o revocació de les mesures sol·licitades pel Ministeri Fiscal o l'acusació particular, tant en relació amb l'acusat com amb els responsables civils, als quals, si escau, ha d'exigir fiança si no la presta l'acusat en el termini que se li assenyali, i

també sobre l'alçament de les mesures adoptades enfront dels qui no hagin estat acusats. Contra aquestes decisions, per més que constin en la mateixa resolució en què s'acorda l'obertura del judici oral, sí que s'hi pot recórrer.

2.3. La presentació de l'escrit de defensa

Després de la interlocutòria d'obertura del judici oral, s'ha de completar la postulació de l'acusat si és incompleta. L'article 768 de la LECrim possibilita (només respecte a l'inculpat i exclusivament en el si del procediment abreujat) que el seu lletrat pugui portar també la representació processal fins al tràmit d'obertura del judici oral. Des d'aquest moment s'ha de nomenar a l'acusat un procurador que el representi, cosa que s'ha de fer en els termes que expressa l'article 784, això és, emplaçant personalment l'encausat perquè el designi en tres dies, amb prevenció que si no ho fa li'n serà designat un d'ofici.

Completada la postulació, s'ha de donar trasllat a l'acusat i als responsables civils que presentin un escrit de defensa en el termini de deu dies. El termini és de preclusió, i s'entén que l'afectat s'oposa a l'acusació quan no presenta l'escrit en aquest termini, i llavors ha de continuar el procés. En aquests casos, la defensa no pot proposar altra prova que la que aportí ell mateix a l'acte del judici oral.

L'escrit de defensa ha de respectar el mateix esquema expositiu que hem establert per a l'escrit d'acusació (art. 652 LECrim).

Una pràctica freqüent és que la defensa presenti un escrit de defensa en què es limita a negar la pretensió expressada en cadascun dels punts en què es plasma l'escrit d'acusació (nega els fets, la qualificació, la responsabilitat i consegüentment nega també la concurrència de circumstàncies modificatives i la pertinència de la pena i indemnització que es demana). No obstant això, cal fixar-se en el fet que aquesta pràctica contradiu el que exigeix la llei i pot ser font d'importants perjudicis processals.

En l'escrit de defensa –i en les conclusions que es plasmen de manera definitiva a la terminació del judici oral–, la defensa fixa les seves pretensions, de manera que el jutge o tribunal no ha d'admetre proves proposades que no vagin orientades a acreditar les seves peticions¹, ni ha de respondre en sentència a qüestions que no s'hagin plantejat en les conclusions definitives (no en l'informe, però).

⁽¹⁾Es pot denegar, per exemple, la petició de prova pericial sobre drogodependència, si no es reclama la concurrència d'una circumstància modificativa de la responsabilitat que hi faci referència.

D'altra banda, la petició de la defensa demanant que s'apliqui qualsevol qualificació diferent de la pretesa per les acusacions o la reclamació de concórrer alguna circumstància modificativa de la responsabilitat criminal s'ha de basar en el relat de fets que la defensa entén que van passar encara que la pretensió es presenti com a alternativa a una altra de principal.

Presentat l'escrit de defensa o transcorregut el termini per a fer-ho, el lletrat de l'Administració de Justícia ha de remetre l'actuació a l'òrgan competent per a l'enjudiciament.

3. El procés per acceptació de decret

No obstant el que s'ha exposat anteriorment, l'article 803 bis a de la LECrim disposa que en qualsevol moment després que la fiscalia hagi iniciat diligències d'investigació o s'hagi incoat un procediment judicial i fins que finalitzi la fase d'instrucció (no, per tant, quan ja s'hagi dictat la interlocutòria de prosecució pels tràmits del procediment abreujat), encara que l'investigat no hagi estat cridat a declarar, es pot seguir el procés per acceptació de decret quan es compleixin acumulativament els requisits següents:

- 1) Que el delictes estigui castigat amb pena de multa o de treballs en benefici de la comunitat o amb pena de presó que no excedeixi un any i que es pugui suspendre de conformitat amb el que disposa l'article 80 del Codi penal, amb privació del dret a conduir vehicles de motor i ciclomotors o sense.
- 2) Que el Ministeri Fiscal entengui que la pena en concret aplicable és la pena de multa o treballs en benefici de la comunitat i, si escau, la pena de privació del dret a conduir vehicles de motor i ciclomotors.
- 3) Que no estigui personada una acusació popular o particular en la causa.

En aquests casos, si el Ministeri Fiscal ho considera oportú, pot emetre un decret de proposta d'imposició de pena que ha de tenir el contingut següent:

- a) Identificació de l'investigat.
- b) Descripció del fet punible
- c) Indicació del delictes comès i menció succinta de la prova existent.
- d) Breu exposició dels motius pels quals entén, si escau, que la presó ha de ser substituïda.
- e) Penes proposades. Als efectes d'aquest procediment, el Ministeri Fiscal pot proposar la pena de multa o treballs en benefici de la comunitat, i, si escau, la de privació del dret a conduir vehicles de motor i ciclomotors, reduïda fins a un terç respecte de la prevista legalment, encara que suposi la imposició d'una pena inferior al límit mínim que preveu el Codi penal.
- f) Peticions de restitució i indemnització, si escau.

Si el jutjat d'instrucció (perquè no hi concorren els requisits de l'article 803 bis f) no autoritza el decret de proposta d'imposició de pena, aquest queda sense efecte.

Si dicta una interlocutòria en què l'autoritza, l'ha de notificar juntament amb el decret a l'encausat, el qual ha de citar perquè comparegui amb un advocat –de designació particular o d'ofici– davant el tribunal en la data i el dia que s'assenyali. Arribat el dia, si l'encausat no hi compareix o rebutja la proposta del Ministeri Fiscal (totalment o parcialment quant a les penes o a la restitució o indemnització) aquesta queda sense efecte. Si l'encausat hi compareix sense lletrat, el jutge ha de suspendre la compareixença d'acord amb el que disposa l'article 746 i ha d'assenyalar una nova data per a la seva celebració. Per contra, si l'encausat accepta en la compareixença la proposta de pena en tots els seus termes, el jutjat d'instrucció li ha d'atribuir el caràcter de resolució judicial ferma, que en el termini de tres dies ha de documentar en la forma i amb tots els efectes de sentència condemnatòria, la qual no és susceptible de cap recurs.

Exercicis d'autoavaluació

1. Quin tipus de sobreseïment es pot adoptar en un procés?

- a) Lliure i directe.
- b) Ple i directe.
- c) Lliure o provisional.
- d) Personal o real.

2. El sobreseïment pot ser a més...

- a) total o parcial.
- b) secret i parcial.
- c) objectiu i funcional.
- d) objectiu o subjectiu i total o parcial.

3. Què ha de contenir la interlocutòria de prossecució?

- a) Una definició dels fets imputables.
- b) Una definició dels fets imputables i de les persones eventualment responsables.
- c) Una indicació de persones eventualment responsables i les mesures cautelars que s'adopten.
- d) La indicació de les parts que poden intervenir en el judici oral.

4. Hem presentat una querella contra l'inculpat per un delictes d'estafa. Afirmem que quan ens va fer una comanda que encara no ha pagat ja sabia que incompliria aquesta obligació. El jutge, després d'oïr la nostra declaració i la de l'inculpat, ha demanat els seus antecedents penals i ha decretat la interlocutòria de prossecució pels tràmits del procediment abreujat.

- a) El procediment està ben canalitzat.
- b) És una resolució adversa a la nostra pretensió i s'hi ha de recórrer.
- c) Hem de demanar la nul·litat, ja que no s'ha practicat cap diligència d'investigació.
- d) Hem d'analitzar si hi ha cap prova que evidenciï que aquesta era la intenció del querellat quan va signar la comanda, ja que, si no recaptem aquestes fonts de prova en la investigació, arribarem a un judici oral sense prova i la sentència serà absolutòria.

5. El jutge ens ha donat trasllat de les acusacions per a l'escrit de qualificació. Hem demanat l'obertura del judici oral per un delictes d'estafa. El fiscal ha sol·licitat el sobreseïment de la causa perquè la comissió del delictes no estava acreditada. Afortunadament, el jutge ens ha donat la raó i ha decretat l'obertura del judici oral. Quin tràmit és procedent a continuació?

- a) El jutge ha d'adoptar les mesures cautelars que siguin procedents.
- b) El jutge ha de donar trasllat a la defensa per a que presenti el seu escrit.
- c) El jutge ha de donar trasllat al Ministeri Fiscal per a que presenti un escrit d'acusació.
- d) El jutge ha de donar trasllat al Ministeri Fiscal per a que presenti l'escrit de qualificació que consideri convenient.

6. En una investigació per un delictes d'alçament de béns –per haver venut el querellat la meitat indivisa de casa seva a la seva exesposa–, el jutge ha decretat la prossecució del procés pels tràmits del procediment abreujat. El Ministeri Fiscal demana, com a diligències complementàries, que es cridi com a inculpada l'exesposa del querellat (cooperadora necessària) i que s'oficiï a l'entitat bancària per a que aporti un extracte per veure si vertaderament es va fer cap pagament per la suposada venda.

- a) És evident que les dues qüestions són essencials i és procedent acordar-les.
- b) S'han d'acordar perquè han estat sol·licitades pel Ministeri Fiscal.
- c) Són diligències que volen completar la investigació i no és possible practicar-les fora de la fase de diligències prèvies.
- d) És procedent demanar l'extracte, però no la nova inculpació.

7. En el cas anterior exerci de defensa. El jutge ha acordat practicar les dues diligències que havia sol·licitat el Ministeri Fiscal. Què heu de fer?

- a) Demanar diligències d'investigació quan es practiquin les dues que s'acaben d'acordar.
- b) Demanar ara noves diligències de descàrrec.
- c) Demanar la nul·litat de la interlocutòria que va acordar aquestes diligències i el que pugui resultar de la pràctica, ja que són diligències d'investigació fetes en fase intermèdia i per tant en un moment en què la defensa no pot sol·licitar diligències.
- d) Reclamar el sobreseïment de les actuacions per actuació processal indeguda.

8. El Ministeri Fiscal ha presentat un escrit d'acusació contra el vostre client com a presumpte autor d'un delictes d'estafa agreujada dels articles 249 i 250.1.6è. En l'escrit sol·licita que se li imposi la pena de tres anys de presó. Quin és competent per a fer el judici oral?

- a) El qui el Ministeri Fiscal hagi determinat en l'escrit.
- b) El jutge penal.
- c) L'Audiència Provincial.
- d) La Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia.

9. En el vostre escrit de defensa va manifestar disconformitat amb l'escrit d'acusació del Ministeri Fiscal. En el judici oral –com a qüestió prèvia– heu presentat una prova documental per acreditar que el vostre client té limitades les facultats intel·lectuals i volitives per l'addicció que té a les drogues. La pericial en el judici s'ha pronunciat sobre aquest tema i –després d'elevat les vostres conclusions a definitives– heu informat que reclameu l'eximent incompleta de drogoaddicció per al vostre client, esgrimint que hi ha una jurisprudència important sobre aquest tema. La sentència no analitza la qüestió i condemna el vostre client com a autor d'un delictes de robatori, sense la concurrència de circumstàncies modificatives de la responsabilitat criminal.

- a) Es pot interposar un recurs d'apel·lació i sol·licitar la nul·litat de la sentència per incongruència d'omissió.
- b) Es pot interposar un recurs d'apel·lació en què es reclami l'apreciació de la circumstància modificativa de la responsabilitat criminal.
- c) Es pot demanar l'aclariment de la sentència, perquè corregeixi l'omissió.
- d) Les parts contràries, i el jutge en la seva sentència, només s'han d'atènyer al que plantejarem en les nostres conclusions definitives.

10. Hem presentat un escrit d'acusació per delictes de falsedat, estafa i delictes societari. L'acte d'obertura del judici oral recull la nostra pretensió, si bé reflecteix que el judici oral s'obre pels delictes d'estafa i delictes societari. La interlocutòria no afegeix res més.

- a) Convé impugnar el sobreseïment provisional del delictes de falsedat.
- b) No hi ha cap problema, si es recull la nostra pretensió.
- c) No hi ha cap problema, ja que el delictes de falsedat és homogeni als delictes pels quals s'obre un judici oral.
- d) No hi ha cap problema si en els fets recollits en la interlocutòria de prossecució apareixien els fets constitutius de la falsedat.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. c

2. d

3. b

4. d

5. d

6. c

7. c

8. c

9. d

10. a

Abreviatures

CE Constitució espanyola

CP Codi penal

ITS Interlocutòria del Tribunal Suprem

LECrim Llei d'Enjudiciament Criminal

LOPJ Llei Orgànica del Poder Judicial

PIDCP Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics

RCL Repertori Cronològic de Legislació Aranzadi

RTC Repertori del Tribunal Constitucional

SSTC Sentències del Tribunal Constitucional

STC Sentència del Tribunal Constitucional

STEDH Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans

STS Sentència del Tribunal Suprem

TC Tribunal Constitucional

TEDH Tribunal Europeu de Drets Humans